

A CO JIRKA ?
24. dubna 1986

O CELOST BARTHOVY THEOLOGIE

Jač 6.2.1986 JIRCHÁŘE
(1.pokračování)

(DVACÁTÁ LÉTA)

Katolicismu Barth vytýká pokus disponovat ze své strany s Boží milostí, zatímco jde o to, aby Boží milost disponovala s člověkem. Zde je fundamentální omyl katolicismu. Mluvil o nebezpečných možnostech moderního člověka vůči pravdě v theologii: buďto ji přímo odmítnout (tak ateismus), nebo, což je horší, ji zredukovat (tak liberalismus), nebo, což je nejhorší, se jí zmocnit (tak katolicismus).

Začíná se odlišovat od Gogartena. Zdá se mu, že sekularita jako pozadí evangelia Gogartena zajímá víc než evangelium samo, posuzoval u něho výklad křesťanské víry bez těch věčných bočních pohledů na svět řádů a sekularizace.

Bultmannovi napsal, že jeho existenciální založení víry a zjevení je pokus nanovo vložit theologii do rukou filosofie.

U Brunnera měl námítky proti obnově naturální theologie. Zjevení je milost a milost je zjevení. Je nutno se odvracet od vši naturální theologie.

Barth měl kontakty s filosofi a obíral se jimi později v Kirchliche Dogmatik ustavičně a neodvracel se od nich. Byl však na nich nezávislý, říkal, že si ho všímali a trochu nevrle respektovali v té míře, pokud jim předvedl, že se jako theolog nepomýšlí vázat na žádného z nich. Barth ovšem ty filosofi znal a jejich díla studoval. Nebyl však nikdy v jejich vleku, protože jeho theologie netrpěla méněcenností vůči filosofům, ale šla svou cestou. Mnozí barthovci však téměř považují za své plus, že z filosofie nestudují nic.

TŘICÁTÁ LÉTA

Od roku 1932 vychází Kirchliche Dogmatik. Na otázku, kdo je Bůh ve svém zjevení nalézá Barth odpověď v trojičním učení. Odmítá analogii entis, v níž je podobnost Boha a člověka dána bytím. Považují ji za vynález antikristův. Analogie mezi Bohem a člověkem, vzájemné Entsprechungs, není dáno bytím, přirozeně, nýbrž je člověku darováno ve víře, odtud analogia fidei. Možnost k poznání Boha a jeho slova je dána pouze v tomto slovu samém.

Barth při vši theologické práci si udělal čas i na jiné věci, hrál ve smyčcovém kvartetu v diskrétní roli violisty, hledal nový poměr ke Goethovi, četl kriminální románovou literaturu, jezdil na koni. Ustavičně byl v živém kontaktu s mnoha lidmi a měl je po celý život rozsáhlou korespondenci.

Zabýval se dějinami protestantské theologie. Osvícenství a pietismus byly zajedno v pokusu vtáhnout Boha do okruhu suverenního lidského sebevědomí. Schleiermacherovu theologii chápal jako pokus učinit náboženství pochopitelným jako predikát člověk a Feuerbach jen vypověděl tajemství tehdejší theologie: stala se už dávno antropologií.

Barth se ovšem nezabýval jen theologií, ale i filosofi, jak ukazují jména z jeho knihy Protestantská theologie v 19.století: Rousseau, Lessing, Kant, Herder, Novalis, Hegel, Schleiermacher, Tholuck, Feuerbach, Strauss, Vilmar, Kohlbrügge, Blumhardt, Ritschl. K celosti Barthovy theologie patří také tento široký zájem o jiné theologii a filosofi, jež nelze ignorovat, ale jež je nutno interpretovat.

Dosavadním theologickým poznáním byl Barth připraven na to, co právě přicházelo: v Německu se dostal k moci nacismus a Barth píše 24.-26.června 1933 spisek Theologická existence dnes. Učení Deutsche Christen označuje za blučné učení. Církev nemá sloužit člověku ani německému národu, církev zvěstuje evangelium také v Třetí říši, ale ne v jejím duchu. Příslušnost k církvi není určena krví, ani rásou. 1.7. poslal jeden exemplář Hitlerovi.

Rozchází se s Gogartenem pro jeho přitakání k větě, že Boží zákon je totožný s nomosem německého národa. Obíral se jím v prvním svazku Kirchliche Dogmatik, pak už ne. Byl upozorněn 1966 na jeho osmdesáté narozeniny, ale nenapsal mu, protože se mu nepodařilo najít pravý tón.

V kázání naopak říká Barth: Ježíš Kristus byl Žid. Odmítl v Bonnu zahajovat přednášky Hitlerovým pozdravem, protože je zahajuje pobožností. Německo-křesťanská věc je falešná a shnilá až do základu. Varuje před taktizováním, v němž Písmo y vaznání je pouze ornamentem a ne fundamentem. 16.5.1934 vyzbořen silnou kávou a brazilskými cigárami sepsal šest vět, tzv. Barmenské theologické prohlášení, zatímco Breit a Asmussen se oddali tříhodinovému odpolednímu spánku. Později Barth cítil jako vinu, že v prohlášení neuplatnil rozhodně také židovskou otázku.

Proti Brunnerovu spisu Natur und Gnade, požadující návrat k naturální theologii, reagoval Barth hněvivým Nein! a říká, že Duch svatý nepotřebuje žádného navazovacího bodu, než toho, který sám stanovuje. Když

Když je žádán, aby složil přísahu na Vůdce, Barth navrhuje dodatek: "Pokud to mohu zodpovědět jako evangelický křesťan." Nato byl suspendován a po soudu propuštěn ze služby.

Začal kritizovat Vyznávající církev, že nemá srdce pro milióny těch, kteří trpí bezpráví, že nenašla slovo k nejjednodušším otázkám veřejné poctivosti a že mluví jen ve své vlastní věci, že mlčí k postupu vůči Židům, vůči politickým protivníkům, k potlačování pravdy v tisku a k mnohému jinému, k čemu by starozákonní proroci jistě mluvili. Vyznání prvního přikázání znamená v prostoru národního socialismu rozhodnutí nejen náboženské, ale i politické, a rozhodnutí proti státu totalitárnímu, který neuznává jiného Boha než sebe.

Církev podnikala únikové pohyby, vyhýbala se, hledala náhradní themata v konfesi, kontemplaci, v polemice o večeři Páně. Dělal to ze špatného svědomí. Když došlo k selhání v otázce těla Kristova, byly tyto věci posunuty dopředu jako náhražka. Tu je patrný průběh Barthovy theologie do problematiky církve a světa ve vší ostrosti.

O své přednášce ke skotské konfesi v roce 1937 říká, že si tam každý může znázornit, co rozumí věrnosti vůči vyznání, na rozdíl k orthodoxii, která mu byla vždy cizí, neřku-li odporná.

Nezúčastnil se vědomě ekumenických konferencí v Oxfordu a Edinburghu. Jsou tam možné kontakty, ale stěžuje si, že na tomto mezinárodním parketu lze vytěžit pouze kompromisy a nejraději by o tom dlouhý čas nic neslyšel.

V Kirchliche Dogmatik I, 2 mluví o uskutečnění Božího zjevení. Znamená zrušení náboženství, jež chce člověka uchopit, místo co by se člověk dal Bohem obdarovat. V pravém náboženství jde o Krista, který člověka ospravedlňuje. Následuje učení o Bohu v Kirchliche Dogmatik II, 1 a 2 s odmítnutím analogie entis, která nadřazuje bytí Bohu a stvoření. Mezi nimi nejde o dějiny a ne o vztah statických substancí. Boží bytí je bytí v činu zjevení, Boží vlastnosti jsou Boží dokonalosti, Boží podstata je Boží plnost, při predestinaci jde o Boží milostivou volbu, odtud vzhází ethika milosti. B.Komárková, když četla Kirchliche Dogmatik, řekla kdysi v rozhovoru v Sola fide: "Barth odmetafyzičtěl theologii." Jeho žáci ji opět zmetafyzičtělili.

(Pokračování)

"CHAMPAGNE"

Nora

Today it rained champagne
A son was born again
A genius unchained
A life of wealth and fame, wealth and fame
Champagne flowing down just like rain
Caviar breakfasts every day
"Merchant bankers and yachts at Cannes
Servants and cars and private sand

Tommy

See me, feel me, touch me, heal me

Nora

They flock in thousands strong
We'll just play along
A million in reserve
For our love just deserve, just deserve
Francs and dollars and peacock's ~~wild~~ winds
Sequinned gowns and birds that sing
Private planes and fishing lakes
Bigger crowds and bigger, bigger takes
But what's it all worth, what's it all worth
When my son is blind
He can't hear the music
Nor enjoy what I'm buying
His life is worthless
Affecting mine
I'd pay any price
To drive his plight from my mind

"THERE'S A DOCTOR"

Frank,

There's a man I've found
Could bring us all joy!
There's a doctor I've found - can cure the boy
A doctor I've found can cure the boy!
There's a man I've found could remove his sorrow
He lives in this town, let's see him tomorrow

Nora

Let's see him tomorrow

"GO TO THE MIRROR"

The Specialist

He seems to be completely unresponsive
The tests I gave him showed no sense at all
His eyes react to light, the dials detect it
He hears but cannot answer to your call

Tommy

See me, feel me, touch me, heal me

The Specialist

There is no chance, no untried operation
All hope lies with him and none with me
Imagine though the shock from isolation
When he suddenly can hear and speak and see
His eyes can see
His ears can hear, his lips speak
All the time the needles flick and rock

No machine can give the kind of simulation
Needed to remove his inter block
Nora and Frank
I often wonder what it is he's feeling
Has he ever heard word I've said
Look at him now in the mirror dreaming
What is happening in his head?
I wish I knew, I wish I knew

"TOMMY CAN YOU HEAR ME?"

Nora

Tommy can you see me?
Can I help to cheer you?
Tommy can you hear me?
Can you feel me near you?
Oh Tommy, Tommy, Tommy
Tommy can you hear me?
Can you feel me near you?
Tommy can you see me?
Can I help to cheer you?
Oh Tommy, Tommy, Tommy...

"SMASH THE MIRROR"

Nora

You don't answer my call
With even a nod or twitch
But you gaze at your own reflection!
You don't seem to see me
But I think you can see yourself
How can the mirror affect you?
Can you hear me?
Or do I surmise?
That you fear me?
Can you feel temper
Rise Rise Rise...
Do you hear or fear or
Do I smash the mirror?
Do you hear or fear or
Do I smash the mirror?

"I'M FREE"

Tommy

I'm free - I'm free
And freedom tastes of reality
I'm free - I'm free
And I'm waiting for you to follow me
If told you what it takes
To reach the highest high
You'd laugh and say "nothing's that simple"
But you've been told many times before
Messiah's pointed to the door
And no one had the guts to leave the Temple!
I'm free - I'm free
And I'm waiting for you to follow me
I'm free - Oh I'm free
And I'm waiting for you to follow me

Mravenečník

Robert Desnos

Viděli jste mravenečníka?
Nevypadá na tanečníka!
Jaké mravy má mravenečník?
Nevíme, ale není řečník.
Není také druh mravence,
ty naopak k obědu mít chce!
Já o něm slyšel,
že k mraveništi šel,
a u toho mraveniště prý je hřiště,
o čemž si povíme příště.

Přeložil Kamil Bednář

Leopard

V lese, kde nezafouká,
na leoparda pozorný buď!
Tichounce mnouká
a objevuje se odnikud.
V křovinách slavík zpívá
a leopard tiše přede.
Les žasne, že tohle nedovede,
hlavami stromů moudře kývá.
Jaká to chvíle přeužasná!
Leopard zčista jasna
zamnouká jako z dud
a objeví se odnikud.

Přeložil Kamil Bednář

+) poznámka pro nepamětníky:
Šlágr dvacátých let: "Točte se,
párdálové"; jedna etymologická
teorie vzniku: v předměstských
dupárnách na přeplněném parketu:
"Točte se o pár dále!"

Mravenečník

Na mravenečníka
nemám rým.
To je tím,
že mi slzy neKA +)
nou do kapesníka
jako u básníka
Víta Nezvala
Oh la-la!

Mravný mravenečník
mravence nemaje
požírá moučník
na hlavě ručník
zahrál si kulečník
svlékl převlečník
roztáhl slunečník
sečl si na
křeslo, ten uličník
proč ne pod blahovičník?
Tečka vykřičník

Variace HK

+)

V. Nezval: Z domoviny

Čest slzy ~~ak~~ skanout do kapesníka
a ulehčit prsoum (!) v jejich žalu.
Pískat jak patř na píšťalu
tot čest a úděl básníka

Komentář nebásníka:

Jaká to chvíle přeužasná
když Bednář zčista jasna
tichounce přede -
žádný to nedovede,
a potom tiše mnouká
v lese, kde nezafouká
(co by se ale stalo,
kdyby tam zafoukalo?)
Na leoparda pozorný je,
s rýmem to neštимуje,
rým mnouká jako z dud,
bere to odnikud.

Variace:

Pardál

Dej pozor v hlubokém lese
kde se vzal, tu se vzal
pardál se lesem nese
a tiše zamnoukal.

Zvečera předl si tiše
když slavík klokotal,
diví se lesní říše,
kde se vzal tu se vz-al,

les zírál: vřesem se nese
pardál - kde se tu vzal -
přede si tichounce v lese
a jde zas o pár dál +)

HK

God rest you merry, gentlemen,
let nothing you dismay,
For Jesus Christ our Saviour
was born on this day,
To save us all from Satan's power
when we were gone astray,
O tidings of comfort and joy
For Jesus Christ our Saviour
Was born on this day.

Bůh s vámi - buďte veselí,
dnes radostný je den,
dnes Ježíš Kristus Spasitel
byl na svět přiveden,
by zachránil nás od pekel
když z cesty sejdem.
O radujme se, veselme,
vždyť Ježíš Kristus Spasitel
se zrodil v Štedrý den.

All through the night.
Welsh folk-song

Noční tmou

Deep the silence round us spreading
All through the night.
Dark the path we are threading
All through the night.
Still the coming day discerning
By the hope within us burning
To the dawn our footsteps turning
All through the night.
Star of faith the dark adorning
All through the night.
Lead us fearless towards the morning,
All through the night.
Though our hearts be wrapped in sorrow
From the hope of dawn we borrow
Promise of a glad to-morrow
All through the night.

Hloubkou ticha opředení
jdem noční tmou.
Serou stezkou tápem ke dni
dál noční tmou.
S nadějí, že za svítání
rozpoznáme hvězdu ranní
krok za krokem jdeme za ní
dál noční tmou.
Hvězdo víry v pouť černé
dál noční tmou
dej nám síly nepřeborné
dál noční tmou.
Odvaha necht neumírá
i když hoře duši svírá -
snad už v dálce k ránu šírá
nad noční tmou.

1969

This is my letter to the World
That never wrote to Me -
The simple News that Nature told -
With tender Majesty.

Můj dopis světu

Her Message is committed
To Nads I cannot see
For love of Her - Sweet-countrymen
judge tenderly - of Me.

Svět nikdy dopis neposlal,
teď mu píšu já -
proste věci, řekla mi je příroda
něžná a vznešená

Svěřuji vám to poselství,
mí drazí krajaní;
pro lásku k ní je přijměte,
dalecí, neznámí.

Emily Dickinson

Přeložila Jiřina Hauková

To je můj dopis světu
jenž nikdy neposlal řádky -
zvěst prostá - vypráví jí hlas
přírody vznešený, sladký.

Kukám, jež nikdy nepspatřím
vzkaz její předán buď,
ty, z lásky pro ni, lidé můj,
jen mírně o mně sud

30.4.1977

HK 1977

If I can stop one Heart from breaking
I shall not live in vain
If I can ease one Life in Aching
Or cool one Pain

Or help one fainting Robin
unto his Nest again
I shall not live in Vain.

Emily Dickinson

Překlad Jiřiny Haukové:

Když jediné srdce v žalu
zachráním,
nebudu nadarmo žít;
když jedinému životu ulehčím
či pro jednu bolest najdu klid,
jediné vysílené července
pomohu v hnízdo se navrátit,
nebudu nadarmo žít.

HK: Když jediné chabé srdce vzkřísím
1977 nebudu marně žít
Svedu-li ulevit strasti čísi
či bolest itušit

holátku jednomu v hnízdo
dám znovu se uložit /nebudu marně

"MOTHER AND SON"

Nora

Tommy, Tommy can you hear me?

Tommy

Mother! Father!

Touch me, feel me

Who am I?

Where did I come from?

Have you know me?

Have you seen me?

Mother

Nora

You're a hero, you are famous

You're a champion of the young

You are rich, but it's so absurd

To try to explain all the things you've done

You're adored and you're loved

Thousands watch you ~~as~~ play pinball

It's a fever and you're the master of the game

And now that you're whole

You'll be champion of the very soul

Tommy

Yes. I'm healed

Delivered from silent darkness

No more locked doors or stifled screams

Peniboll

What I see now before me

Is far beyond a game

Beyond your wildest dreams

Those who love me have a higher path to follow now

And you, dear Mother, too must be prepared

"SENSATION"

Tommy

You'll feel me coming

A new vibration

From afar you'll see me

I'm sensation!

I overwhelm as I approach you

Make your lungs hold breath inside!

Lovers break caresses for me

Love enhanced when I come by

They worship me and all I touch

Hazy-eyed they catch me glance

Pleasant shudders shake their senses

My warm momentum throws their stance

Soon you'll see me, can't you feel me?

I'm coming!

Send your troubles dancing

I know the answer

I'm coming

I'm sensation!

I leave a trail of rooted people

Hypnotised by just the ~~size~~ sight

The few I touched now are disciples

Love as One, I am the Light

I am the Light

/pokračování

P o s l e d n í l e č

Přední protagonista a autor brněnského Divadla na provázku Boleslav Polívka se ve svých inscenacích vždy snaží o vytvoření moderního divadla-klauniády. Určitým mezníkem v jeho tvorbě se r.1977 stala inscenace Pezza versus Corba, v které Polívka dosáhl zatím vrcholu svého usilí o zárazantní divadlo imponujícího tragikomického stylu. U Polívky je právě nejpodstatnější a nejpůsobivější schopnost vyjadřovat se nově a osobitou metaforicky laděnou scénářickou mluvou tak zprostředkovávat své poselství divákovi. Ve své tvorbě dosahuje - jako málokterý náš umělec - i nadnárodní srozumitelnosti. Proto ani příliš nepřekvapuje, že jeho věhlas se šíří spíše po scénách zahraničních, než domácích.

V r.1983 uvedl Boleslav Polívka na scéně Divadla na provázku program Poslední leč, který v jeho autorsko-interpretačním snažení otevřel novou etapu. Inscenace měla veliký úspěch a vedle Polívky se o něj neméně zasloužil Jiří Pecha, který již více než deset let patří k předním oporám tohoto experimentálního souboru. Pecha se právě v Poslední leči ukázal Polívkovi nejen naprosto rovnocenným partnerem, ale především zde dokázal zúročit a tak vlastně završit celou svou předchozí uměleckou zkušenost. Polívka se tu naopak objevuje v novém světle, není už jen mimem a klaunem, ale koncipuje zde s úspěchem "klasickou činoherní" postavu a tím nebývale rozšiřuje svůj výrazový arzenál. /Ne nadarmo vystudoval Polívka na JAMU obor herectví/.

Pro režiséra Vladimíra Sise je charakteristické, že celá jeho dosavadní filmová práce čerpá z divadelních inspiračních zdrojů. Ať už to byly krátké a středometrážní snímky s Ladislavem Fialkou a francouzským mimem Marcellem Marceauem nebo kinokonzert o E.F.Burienovi, Film Poslední leč je v Sísově filmografii již druhým kinematografickým prepisem divadelní inscenace z tvůrčí dílny Divadla na provázku. Oba protagonisté, Jiří Pecha i Bolek Polívka, se výjimečnou měrou podíleli i na předchozí Baladě pro banditu.

Zatímco Balada pro banditu byla ještě typickým filmovým prepisem divadelní inscenace, v Poslední leči Vl.Sís jaksi rezignoval na specificky filmový a tudíž především na svůj přínos, co by režiséra. Poslední leč je věrný přenos divadelní inscenace o to kurioznější, že se odehrává v jediné dekoraci, obohacené vlastně jen divadelní imaginací. To Sísovi umožnilo soustředit se spíše na práci kamery, která obohatila film o nejezdy na detaily a polodetaily a jenž pracuje s výraznou mimikou herců bez nebezpečí, že by jí unikal kontext daný děním mimo zabírané části scény. V tomto se filmová Poslední leč ukázala opravdovým experimentem až na samém pomezí filmového záznamu divadelního představení a Pechovo a Polívkovo herecké mistrovství tak můžeme zkoumat lépe, než nám to umožňují někdy i desítky filmů s jinými herci komediálního ražení.

V.Sísovi se podařilo filmem Poslední leč vytvořit výrazný dokument divadelního fenoménu, tj. poetiky jednoho z našich nejpřednějších divadelních kolektivů, a v neposlední řadě také dokument ojediněle talentovaným umělcům. Ať už budeme posuzovat Poslední leč jakkoli, zůstává toto dílo, i přes formu a stylizaci danou Sísovým citem pro divadelní prostředí, především filmem. Sísovi se v něm podařilo pomocí osobitého stylu skloubit dva specificky odlišné žánry: film a divadlo. Tato oblast filmových výpovědí má dnes daleko k masovosti v kvantitě diváckého ohlasu, avšak režisérovi Sísovi nelze upřít průkopnictví v tom, že právě díky jeho režijním pracem tento filmový žánr už u nás překonal dětské nemoci a pomalu se rovnoprávně řadí k tomu nejlepšímu, co můžeme shlédnout v naší současné filmové produkci.

/Prosloveno ve FK Jaroměř dne 1.3.1984/